

ՄԵՊԻԱՅԻԱՅԻ (ՆԱՇՏԵՑՄԱՆ) ԸՆԹԱՅԱԿԱՐԳԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ՆՈՏԱՐԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅՈՒՄ

Վերջին տարիներին իրավաբանական պրակտիկայում վեճերի լուծման այլընտրանքային եղանակների հետ կապված խնդիրներին ավելի մեծ ուշադրություն է դարձվում: Եվրոպական երկրներում և ԱՄՆ-ում արտադատական եղանակների կիրառումը վեճերի լուծման լավագույն մեթոդ է համարվում:

Հետևաբար՝ ժամանակակից պայմաններում վեճերի արտադատական լուծման արդյունավետ համակարգ ստեղծելը և նոտարական պրակտիկայում ևս այն կիրառելն անհրաժեշտ է:

Համաշխարհային փորձի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ նոտարը, անվիճելի իրավասության մարմին է, կարող է (իրավասու է) քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակների ոլորտում կոնֆլիկտների կրճատմանն ուղղված որոշակի գործառնություններ ստանձնել¹:

Մեդիացիոն ընթացակարգը բույլ է տալիս կողմերին վեճը լուծել իրենց կողմից նախընտրելի չեզոք, անկողմնակալ անձի աջակցությամբ և հասնել փոխադարձ ընդունելի համաձայնության անգամ նոտարական պրակտիկայում: Նոտարական պալատի համար մեդիացիոն գործընթաց իրականացնելը համապատասխանում է մեր երկրի նոտարական վարույթի պայմաններին:

Վերը նշված առաջարկի կիրառման անհրաժեշտությունը հիմնավորվում է հետևյալ կերպ: Ներկայումս կողմերի միջև վեճը լուծելու նոտարի մեդիացիոն գործունեությունը բացառող իրավական խոչընդոտը այն է, որ գործարքի մերժման արդյունքում կողմը ստիպված է լինում դիմել դատարան, որտեղ վեճի խա-

ղաղ կարգավորման հնարավորությունը զգալիորեն կրճատվում է: Այս խնդրահարույց իրավիճակին որոշակի լուծում տալու համար նոտարական գործունեության ոլորտում անհրաժեշտ է մեդիացիայի կիրառումը, որն էլ պահանջում է օրենսդրական հստակ կարգավորում²:

Նոտարն իր գործունեությունն իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի, այլ օրենքների և իրավական ակտերի ու Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի հիման վրա³:

Նոտարական գործողություն կատարելիս կամ նոտարական այլ գործունեություն իրականացնելիս նոտարն անկախ է և ենթարկվում է միայն օրենքին⁴:

Մեդիատորի առաքելությունը այն է, որ համապատասխան գործընթացն իրականացնում է՝ անկախության, անաչառության, գաղտնիության և կողմերի հավասարության ու նրանց համագործակցության սկզբունքները հաշվի առնելով: Այս սկզբունքը որդեգրել են մեդիացիա իրականացնող բոլոր երկրները: Նոտարական կարգով մասնագիտական գործունեության ընթացքում հայտնի դարձած տեղեկությունները նոտարական գաղտնիք են, իսկ այլ անձանց տեղեկություններ տրամադրելու կարգը հստակ սահմանվում է «Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքով⁵:

Բովանդակային առումով նոտարական գործունեության ոլորտում մեդիացիայի կիրառումը պայմանավորված է դատական գործընթացների նվազեցման անհրաժեշտությամբ, ինչպես նաև նո-

ՆՈՅՏՄԱԲԵՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2018 11 - 12 (233-234)

ԴԱՏԱԿԱԼ
Իշխանություն

տարական գործողության կատարման համար դիմած անձանց միջև ծագած անհամաձայնության կարգավորմամբ:

Դատական բարեփոխումների արդյունքում «Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել են փոփոխություններ, մասնավորապես՝ «Իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստեր հաստատելը» վերտառությամբ 17.1 գլխում 19.10.2016 թ. (ՀՕ-180-Ն), որի 81.1 հոդվածում նախատեսված է, որ «Նոտարը հաստատում է այն փաստերը, որոնցից կախված են քաղաքացիների կամ իրավաբանական անձանց անձնական կամ գույքային իրավունքների ծագումը, փոփոխումը կամ դադարումը»⁶, որի հիմնական նպատակը դատարաններից մանատիպ գործերից բեռնաթափելն էր: Սակայն պետք է փաստել, որ գործնականում այդ օրենքը լիարժեք չի գործում: Շատ հաճախ տարբեր պատճառաբանություններով նշված փաստերի հաստատումը նոտարի կողմից մերժվում է, և կողմը խնդիրը կարգավորելու համար ստիպված է լինում դիմել դատարան: Սա նշանակում է, որ օրենսդրոթեն կարգավորված հարցերը գործնականում լուծում չեն ստանում: Մինչդեռ Հայաստանի Հանրապետությունում նոտար-մեդիատորի առկայությունը կարող է իդեալական միջավայր ստեղծել մեդիացիայի զարգացման համար⁷:

Պետք է նշել, որ նոտարի գործունեության մեջ կան որոշակի սահմանափակումներ: Նոտարն իրավունք չունի զբաղվել որևէ այլ գործունեությամբ, բացառությամբ՝ մանկավարժական, գիտական կամ ստեղծագործական աշխատանքների: Իսկ «Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքում մեդիացիայի ընթացակարգերի կիրառման դրույթներ, սկզբունքներ դեռևս սահմանված չեն: Վերջինիս վերաբերյալ հիմնական դրույթներ ամրագրված են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 19 և 39-րդ հոդվածներում, ինչպես նաև «Հաշտարարության մասին» ՀՀ օրենքում, որոնք չեն անդրադառնում նո-

տարական պրակտիկայում մեդիացիայի ընթացակարգերի կիրառմանը⁸:

Դրա հետ միասին անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել մեդիացիայի և նոտարական գործունեության սկզբունքների միասնականությանը՝ մեդիատորի և նոտարի անկախության, անաչառության, ընթացակարգի գաղտնիության ընդհանուր սկզբունքներին:

Նշվածները թույլ են տալիս եզրակացնելու, որ պետք է հաշվի առնվեն նոտարական կարգավիճակի առանձնահատկություններն ու նոտարական վարույթի շրջանակում մեդիացիա կիրառելու կարգի հնարավորությունները, քանի որ վեճերի բնույթը հասկանալուց բացի, այդ գործողությունները մեծապես պահանջում են տվյալ ոլորտի ներդաշնակեցումն ու փոխըմբռնումը: Ասվածը առավել բնորոշ է ժառանգական գույքի բաժանման հետ կապված դեպքերին, երբ ժառանգների միջև վեճերը հաճախ հանգեցնում են նրանց միջև եղած հարաբերությունների վատթարացմանը: Դատարանում ման գործերի քննությունը սահմանափակվում է հայցապահանջով և առարկայով, որը զգալիորեն նվազեցնում է նրա խաղաղ կարգավորման հնարավորությունը: Օրինակ՝ դատարանը, ժառանգական գույքի բաժանման վերաբերյալ, երկու կամ ավելի ժառանգների միջև մեկ կամ մի քանի բնակարանի պահանջների մասով, որպես կանոն, կարող է միայն որոշել բնակելի տարածության օգտագործման կարգը, բաժնեմասերը և այլն (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք 197, 1235-1237 հոդվածներ): Այսպիսի վեճերը, իհարկե, կարգավորվում են դատական ճանապարհով, բայց չի բացառվում կողմերի միջև հետագա վեճերն ու կոնֆլիկտային իրավիճակի շարունակությունը: Մինչդեռ մեդիացիայի կիրառման պարագայում հաշվի են առնվում կողմերի իրական շահերը և, ի տարբերություն դատավարության, վեճի լուծման բազմաթիվ տարբերակներ ու առաջարկներ են ներկայացվում նրանց, հետևաբար և՛ ընդունելի իրավա-

ՆՈՅՆԱԲԵՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2018 11 - 12 (233-234)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

կան լուծում են գտնում՝ պահպանելով կողմերի հետագա հարաբերությունները: Մեր կարծիքով՝ մեղիացիայի կիրառումը նոտարական պրակտիկայում անհրաժեշտ է, սակայն, մյուս կողմից պետք է հաշվի առնել ու ենթադրել նաև վեճի լուծման դատական հեռանկար: Բավական է ուշադրություն հրավիրել այնպիսի խնդրի, որն ակնհայտ սցիալական և էական նշանակություն ունի: Որպես կանոն, պետք է ենթադրել, որ կարող է ստեղծվել այնպիսի իրավիճակ, երբ կողմերը վեճի լուծման համար չեն դիմում մեղիատորին: Հետևաբար՝ դրա զարգացման վաղ (նախավեճային) փուլում վեճը կարգավորելու արդյունավետ միջոցը նոտարի մասնակցությունն է և մեղիացիայի կիրառումը: Թվում է, թե սա վեճը կարգավորելու իրական տեսակ է, սակայն որպեսզի նման խնդիրներ գործնականում չառաջանան, անհրաժեշտ է նոտարական գործողության մեջ մեղիացիայի կիրառման կարգի վերաբերյալ մշակել այնպիսի ընդունելի մոդել, որը չի խոչընդոտի նոտարական պրակտիկայում մեղիացիայի ընթացակարգին: Այսպես, եթե կողմերը չեն ցանկանում, որ պետքենտրում ընդգրկված հաշտարարների ցուցակից իրականացվի մեղիացիան նոտարական ոլորտում, ապա այս դեպքում նոտարն ինքը կարող է իրականացնել մեղիացիոն գործընթաց, որը, մեր կարծիքով, մասնագիտորեն ավելի ճիշտ կլինի:

Մեղիացիայի կիրառման պարագայում նոտարները կարող են մասնագիտանալ որպես մասնագետ-մեղիատոր, իրականացնել օրենքով նախատեսված գործողություններ կողմերի միջև առաջացած վեճը լուծելու համար՝:

Վեճերի լուծման այլընտրանքային մեթոդների ամբողջ համակարգի օրենսդրական «կառուցումը» պետք է համապատասխանի համակարգի վերը նշված առանձնահատկություններին և հատկություններին, որոնք պետք է հաշվի առնվեն սկզբունքայնության և միասնականության զարգացման համատեքս-

տում: Հետևաբար, եթե նոտարական գործողություններում իրականացվի մեղիացիոն գործընթաց, ապա դրա առանձնահատկությունները պետք է վերաբերեն միայն մեղիացիայի ընթացակարգին, և ոչ թե որպես մեղիատոր հանդես գալու նոտարի կարգավիճակի առավելություններին¹⁰:

Անհրաժեշտ է օրենքով սահմանել դրույթ այն մասին, որ «վեճը կարգավորելու դեպքում նոտարը կողմերին առաջարկում է մեղիացիայի ընթացակարգի պահպանման պարտավորություն»: Նման մոտեցումը կշահագրգռի նոտարներին՝ անցնելու անհրաժեշտ ուսուցում և այդպիսով ծառայություններ մատուցելու մասնագիտական մակարդակով:

Մեղիացիայի ընթացակարգի իրականացման արդյունքում նոտարը կարող է՝

1. ապահովել վիճող կողմերի միջև կարծիքների և առաջարկությունների փոխանակումը,
2. առաջարկել կողմերին վեճի լուծման բազմաբնույթ տարբերակներ,
3. կատարել վեճի լուծմանն ուղղված այլ անհրաժեշտ և նպատակահարմար գործողություններ:

Նշված ընթացակարգի կիրառման արդյունքների հիման վրա նոտարը հաստատում է կողմերի միջև ձեռք բերված պայմանավորվածությունը՝ համապատասխան գործարքների տեսակների հավաստման կանոնների պահպանմամբ: Մյուս կողմից չպետք է բացառել այն, որ վերը թվարկված դրույթների կիրառումը կարող է հավասարապես ապահովել զարգացած և արդյունավետ մեղիացիոն կառուցակարգեր:

Մեղիացիայի ինստիտուտն ակտիվորեն զարգացնող երկրների պրակտիկական ցույց է տալիս, որ եթե մեղիացիան իրականացվում է դատարանների կողմից, այսինքն՝ դատարանի ուղղորդումով (կամավոր կամ պարտադիր մեղիացիա), ապա այդ գործառույթն ամրագրված է, և ընթացակարգը կարգավորվում է համապատասխան օրենքի պահանջով: Եթե

մեղիացիան կիրառվում է նոտարական պրակտիկայում, ապա այն կարգավորվում է «Նոտարիատի մասին» օրենքով, որտեղ նախատեսված է մեղիացիայի ընթացակարգի կիրառման մասին դրույթներ¹¹:

Մենք գտնում ենք, որ նոտարական գործողություններում մեղիացիայի կիրառման համար նպատակահարմար է ներառել նաև հետևյալ դրույթը. «Նոտարական գործընթացում մեղիացիան վեճերի լուծման արտադատական միջոց է, որի կիրառմամբ նոտարը կազմակերպում, մշակում ու կազմում է շահագրգիռ անձանց հետ բանակցությունների անցկացման և վեճի կամ այլ տարաձայնությունների լուծման համաձայնագիրը»:

Վերը նշվածը չի հակասում միջազգային չափանիշներին և մեղիացիայի էությանը, այն դիտվում է որպես նոտարական գործիքային որոշակիության ամրապնդման անհրաժեշտություն:

Մեղիացիոն գործողությունների արդյունավետության բարձրացման դեպքում կարող են մեղիացիայի ընթացակարգում կիրառվել նաև հատուկ մեթոդներ (հաղորդակցության մեթոդներ, վեճերի

վերլուծություն, բանակցություններ): Այն, ըստ էության, չի պահանջում օրենսդրական կարգավորում, բավական է միայն հատուկ վերապատրաստում անցնել¹²:

Մեր կարծիքով՝ մեղիացիայի կիրառման ընթացակարգը նոտարական պրակտիկայում անհրաժեշտություն է:

Մեղիացիայի կիրառումը նոտարական պրակտիկայում թույլ կտա իրականացնել վեճերի արագ և արդյունավետ կարգավորման նոր հնարավորություններ:

Հողվածը վերաբերում է նոտարական պրակտիկայում մեղիացիայի ընթացակարգերի կիրառմանը: Դրա անհրաժեշտությունը հիմնավորվում է մեղիացիայի և նոտարական գործունեության սկզբունքների միասնականությամբ, որոնք իրենց հերթին պայմանավորված են մեղիատորի և նոտարի անկախության, անաչառության, ընթացակարգի գաղտնիության ընդհանուր սկզբունքներով: Այսինքն՝ հաշվի են առնվել նոտարական կարգավիճակի առանձնահատկությունները և նոտարական վարույթի շրջանակներում մեղիացիա կիրառելու կարգի հնարավորությունները Հայաստանի Հանրապետությունում:

¹ Տե՛ս «Նոտարիատի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 36-րդ և 81.1 հոդվածները, ինչպես նաև И. Шундик, Медиация при совершении нотариальных действий // «Перспективы становления и развития медиации в регионах», Сборник материалов I Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, Саратов, 2016, էջեր 145-156:
² Անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն, որ կողմերը միշտ չէ, որ կարողանում են վեճի լուծման բոլոր հնարավոր տարբերակները տրամադրել, քանի որ նրանք չունեն համապատասխան գիտելիք որոշակի բնագավառներում և իրավական որակավորումներում: Ի վերջո, կողմերը հիմնականում ակնկալում են միջնորդի իրավասու խորհուրդը, որը կհամապատասխանի իրենց շահերին, չի հակասի իրավական նորմերին, և, որ ամենակարևորն է, կնպաստի ապագայում նրանց հարաբե-

րությունների կայունությունն ապահովելուն:
³ Տե՛ս «Նոտարիատի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածը:
⁴ Տե՛ս նույն տեղը, 4-րդ հոդվածի 1-ին կետ:
⁵ Տե՛ս նույն տեղը, 5-րդ հոդված:
⁶ Տե՛ս նույն տեղը, 81.1 հոդված:
⁷ Մեղիացիան հիմնականում բնութագրվում է որպես կամավոր գործընթաց: Սակայն որոշ երկրներում (ԱՄՆ, Չինաստան, Ճապոնիա, Ռումինիա, Սլովենիա, Բելգիա, Հոլանդիա, Կանադա) գործում են պարտադիր մեղիացիա կիրառելու դրույթները, որոնք ամրագրված են օրենքով, (մանրամասն տե՛ս Ա. Չոքակյան, Պարտադիր (հարկադիր) մեղիացիայի կիրառման իրավական հետևանքները Հայաստանի Հանրապետությունում //«Օրինականություն», ՀՀ դատախազության գիտագործնական և ուսումնամեթոդական հանդես, Երևան, 2018, № 106, էջեր 26-31):

- ⁸ Տե՛ս «Նոտարիատի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 14-րդ հոդվածը, «Հաշտարարության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ և 4-րդ հոդվածները:
- ⁹ Դիշտ կլինի, որ նոտարական ոլորտում մեղիացիոն գործողություններ իրականացնեն նոտարները համապատասխան մասնագիտացում անցնելուց հետո: Այդպիսով՝ վեճը մասնագիտորեն ճիշտ լուծում կստանա, քանի որ նոտարները կունենան համապատասխան փորձ և գիտելիք:
- ¹⁰ Այս դեպքում նոտարները պետք է ունենան նույն լիազորությունները և իրավասությունները, ինչպես մնացած մեղիատորները: Մյուս կողմից, նոտարը նույնպես կարող է կողմերի համաձայնությամբ ներգրավել մեղիատորների՝ ընդհանուր ցուցակից: Կարևոր նշանակություն ունի այն, որ նոտարը պետք է կանխատեսի գործի ելքը, պետք է տեսնի վեճի կարգավորման հնարավորությունները: Նա պետք է ունենա միջնորդական հմտություններ, որոնք հնարավորություն են տալիս առաջարկել կողմերին խաղաղ ճանապարհով

կարգավորել վեճը՝ «շահագրգռելով» կողմերի հետաքրքրությունը և համագործակցելու ցանկությունը: Մյանք նոտարի և նոտարական վարույթին մասնակցող անձանց միջև որակական տարբեր մակարդակի հարաբերություններ են, որոնք պահանջում են հատուկ ուսուցում:

¹¹ Տե՛ս Б. Гонгало, Общие условия удостоверения сделок //Бюллетень нотариальной практики, 2003, № 6, էջ 21-27; Медиация в нотариальной практике (Альтернативные способы разрешения конфликтов) /ФарП. [и др.]; [пер. с нем. С.С. Трушников], Москва, 2005, էջեր 30-45:

¹² Նոտարը բավականաչափ տեսական և գործնական վերապատրաստում պետք է անցնի, որպեսզի կարողանա արդյունավետ մեղիացիա իրականացնել: Դրա համար անհրաժեշտ է նոտարներին լրացուցիչ կրթություն ստանալ իրենց մասնագիտական կարողությունների ընդլայնման և լրացուցիչ իրավասությունների իրականացման համար:

RESUME - РЕЗЮМЕ

MEDIATION IN NOTARY PRACTICE

Armine Chobanyan

Chamber of Advocates of the RA

This article is devoted to mediation procedures in notaries practice. Those is confirmed by the principles of mediation and notary's activities, which are based on the general principles of the mediator and the independence of the notary, as well as impartiality and confidentiality of the procedure.

In this scientific article were taken the features of notary's status and the possibility of mediation in notaries practice in the RA.

Keywords: *Alternative methods, effective mediation, professional activity, general principles, notary proceeding, dispute analysis, the mechanisms of mediation.*

МЕДИАЦИЯ В НОТАРИАЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ

Армине Чобанян

Палата адвокатов в РА

Данная статья посвящена изучению случаев применения процедур медиации в нотариальной практике. Необходимость посредничества подтверждена использованием принципов медиации в нотариальной деятельности, которые обусловлены общими принципами посредника и независимостью нотариуса, а также беспристрастностью и конфиденциальностью процедуры.

В данной научной статье были учтены особенности нотариального статуса и возможности медиации в нотариальной практике в РА.

Ключевые слова: *альтернативные методы, эффективное посредничество, профессиональная деятельность, общие принципы, нотариальное заседание, анализ споров, механизмы посредничества.*

Բանալի բառեր - *արրադիմացիական եղանակներ, արդյունավետ մեդիացիա, մասնագիտական գործունեություն, ընդհանուր սկզբունքներ, նոտարիական վարույր, վեճերի վերլուծություն, մեդիացիոն կառուցակարգեր:*